

DE CE ESTE MAI SIMPLU CA O LEGE A ECONOMIEI SOCIALE SĂ AȘTEPTE?

Simona Maria Stănescu¹
Mirela Ileana Nemțanu²

Rezumat

Adoptarea actualului proiect de lege a economiei sociale (ES) ar susține mai degrabă inserția pe piața muncii a grupurilor vulnerabile prin intermediul entităților de ES decât dezvoltarea întregului domeniu al ES ca sector economic și social. Lucrarea trece în revistă argumentele pro și contra unui proiect de lege a ES, dar scopul final nu este acela de a susține adoptarea sau abandonarea unui proiect de lege a ES și nici acela de a veni cu o nouă propunere. Originalitatea lucrării constă în aportul științific la fundamentarea unei decizii a decidenților politici responsabili în acest sens.

Cuvinte cheie: *economie socială, antreprenoriat, grupuri vulnerabile, incluziune activă*

1. Introducere

Actualului Minister al Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârștnice (MMFPSPV) i-a fost înaintat în septembrie 2011 o propunere de lege a economiei sociale (ES). Documentul fusese elaborat în cadrul unui proiect finanțat prin Fondul Social European (FSE) având MMFPSPV ca beneficiar. Au urmat încă două propuneri (2011 și 2012) fără ca legea să fie adoptată. Ipoteza de cercetare a articolului este aceea că blocajul în adoptarea legii a ES este cauzat de neasumarea unui punct de vedere privind capacitatea entităților de ES de a oferi locuri de muncă pentru reprezentanții grupurilor vulnerabile. Lucrarea analizează în ce măsură este nevoie de o lege a economiei sociale (ES) în România.

¹ Simona Maria Stănescu, doctor în sociologie, cercetător științific II, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, Casa Academiei, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, București, România, cod poștal 0112965, Tel. +40 21 318 24 61, Fax +40 21 318 24 62, simona.stanescu@iccv.ro

² Mirela Nemțanu, doctorand în economie, Academia de Studii Economice, Facultatea de Marketing, Piața Romană, nr. 6, sector 1, București, cod poștal 010374, Tel. +40 21 319 19 00 / 237, Fax. +40 21 319 19 80, mirelanemtanu@yahoo.com

Din punct de vedere metodologic, analiza de birou s-a concentrat pe cele trei proiecte de lege ale ES elaborate în perioada 2010-2012 dar și pe documente complementare de politică publică, rapoarte de cercetare naționale și europene.

Prima parte a articolului analizează relația dintre furnizarea bunăstării sociale, ocuparea forței de muncă și economia socială. A doua parte plasează dezvoltarea ES din România în context european prin evidențierea atestării primelor entități, a reglementării funcționării acestora și implicarea europeană a structurilor românești de reprezentare a ES. A treia parte a articolului compară cele trei proiecte de lege a ES. În capitolul patru, lucrarea analizează două scenarii de abordare a entităților de ES versus cele care se ocupă de inserția grupurilor vulnerabile și implicațiile lor pe plan financiar, juridic, instituțional și social.

2. Statul bunăstării și economia socială

Asumarea de către stat a responsabilității de furnizare a bunăstării sociale către cetățeni poate fi abordată din mai multe perspective: keynesistă, post-fordistă dar și în contextul teoriei trecerii de la *welfare* la *workfare*, al teoriei convergenței și a celei de „a treia căi” (Stănescu, 2013a, pp. 40-9).

Doctrina „mâinii invizibile” lansată de Adam Smith în 1776 a evidențiat contribuția neintenționată a indivizilor atât la realizarea binelui comun cât și la promovarea interesului public (Smith, 1776, p. 400 *apud* Samuelson, Nordhaus, 1985, pp. 41- 760). Atitudinea pasivă și neintervenționistă a statului în economie a fost una dintre principalele critici adresate doctrinei „mâinii invizibile”. Deși inițial Keynes a fost atras de ideea capacității sistemului economic de a se autoregla, a doua parte a lucrărilor sale pune accentul pe eficacitatea economică în raport cu justiția socială și cu libertatea politică (Keynes 1934, p. 487 *apud* Beaud & Dostaler, 2000, p. 47). Mecanismele pe care statul le are la dispoziție inclusiv investițiile sociale vizează creșterea economică dar urmăresc și reducerea șomajului (Samuelson & Nordhaus, 1985, p. 47; Mărginean, 1994, p. 6; Beaud & Dostaler 2000, p. 43).

Accesul limitat la diferite tipuri de resurse presează statul bunăstării să identifice soluții flexibile și viabile în procesul de furnizare a unui nivel decent de viață pentru toți cetățenii săi. Măsurile de politică

socială răspund nevoilor actuale de protecție față de riscurile sociale în contextul retragerii funcțiilor clasice ale statului bunăstării și a limitării impuse de „nota de plată” achitată de la bugetul de stat. Sistemele contribuitorii de securitate socială orientate mai ales spre clasa de mijloc sunt completate de cele non-contributorii de asistență socială adresată în special clasei sociale „de jos” (Lazăr, 2010, p. 213). Evoluția sistemelor de asistență socială conduce la oferirea de beneficii sociale mai degrabă pe baza testării mijloacelor decât pe baze universaliste și la furnizarea de servicii sociale parțial adecvate atât din punct de vedere al acoperii zonale cât și al paletei de domenii acoperite. Accesul limitat de la serviciile de educație, de sănătate, de locuire și de la serviciile ocupaționale/ piața muncii, ca tipuri de excluziune socială (Zamfir, Preda & Dan, 2007, pp. 245-50) expune populația într-un cerc perpetuu de sărăcie.

Combaterea sărăciei prin redresare economică este un subiect amplu dezbătut atât în literatura economică cât și în cea sociologică (Zamfir, 2001, pp. 47-8; Vîrjan, 2005, pp. 21-34; Arpinte, Cace & Cojocaru, 2010, pp. 78-9; Cace & Stănescu, 2013, pp. 119-21, Stănescu, Cace & Nemțanu, 2014, pp. 285-7). Cu atât mai mult modelul inovator de ocupare a forței de muncă în acord cu principiile generale ale ES a tins să fie privit ca un panaceu universal la problema creării și menținerii locurilor de muncă în special dar nu exclusiv pentru grupurile vulnerabile. Concluzia este susținută și de analiza europeană comparativă a mediului politic realizată în 2010 în nouă țări membre ale europene Uniunii Europene (UE): Austria, Belgia, Franța, Germania, Irlanda, Italia, Luxemburg, Spania și Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord. Răspunsul ES la problemele sociale reprezintă principiul reflectat în cea mai mare măsură în statele analizate. Pe locul doi cu valori egale se situează respectarea altor piețe, caracterul non-comercial/ reinvestirea profitului și autonomia în administrare. Pe locul următor cu frecvențe egale se află votul democratic și caracterul voluntar. Incluziunea socială prin muncă se plasează pe ultimul loc în topul reflectării principiilor ES de către mediul politic național din statele europene analizate (MMFPS 2010a, pp. 74-75). La nivelul UE-27, numărul lucrătorilor din ES a crescut constant în ultimii ani cu un ritm mai intens comparativ cu creșterea populației totale a EU. De la 6 procente înregistrate în perioada 2002-2003 s-a ajuns la 6,5 procente în

2009-2010. Procentul celor care lucrează în ES a înregistrat valoarea de 7.4 în rândul celor 15 state membre UE „mai vechi” (Campos & Avila, 2012, p. 47). Conform datelor din 2010 cei care lucrau în ES în România reprezentau un procent de doar 1,1 din populația ocupată și 1,7 din populația salarială (Constantinescu, 2012, p. 10).

Un element distinctiv al entităților de ES ca elemente ale celui de al treilea sector îl reprezintă desfășurarea activității în domenii economice de nișă insuficient acoperite de către stat și de către alți agenți economici. Inițiativa antreprenorială, mobilitatea spațială și cea socio-economică (Vasiluță-Ștefănescu, 2012), utilizarea resurselor, resursele umane competente și disponibile dar și răspunsul la nevoia locală joacă fără îndoială un rol catalizator în acest demers economic.

Conform datelor Eurobarometru 2000-2012, principalele trei obstacole percepute de antreprenori în deschiderea unei afaceri sunt: lipsa unui sprijin financiar „de început”, complexitatea procedurilor administrative și lipsa informațiilor (Stănescu, 2013b, pp. 146-9). Studiile comparative între statele membre ale UE și Statele Unite ale Americii au evidențiat un mediu economic „mai prietenos” pentru noi afaceri peste Ocean dar și în cele 15 state membre față de cele nou intrate. Percepția antreprenorilor români ne situează printre cele mai ostile medii economice europene pentru deschiderea unei inițiative de afaceri. În 2012 lipsa sprijinului financiar în deschiderea unei noi afaceri era percepută de un procent de 93 dintre antreprenorii români. Valoarea era depășită de situația din Bulgaria cu 95 procente și în Ungaria cu 96 procente.

Încheierea unor contracte de muncă cu persoane aparținând grupurilor vulnerabile este o decizie pe care antreprenorul o ia și în funcție de reglementările în vigoare în statul respectiv. Ne referim în primul rând la sprijinirea financiară a încadrării în muncă a unor lucrători identificați drept greu angajabili. Riscurile economice ale antreprenorului în acest caz constau în gestionarea timpului necesar acompanierii inițiale în procesul de formare profesională a angajaților vulnerabili dar și în ritmul acestora de lucru, în productivitatea lor efectivă, în capacitatea de a contribui la produsele și serviciile pe care respectiva entitate de ES le oferă în piață. Riscurile economice ale antreprenorului constau în slaba capacitate de valorificare a produselor obținute sau a serviciilor furnizate care adeseori au prețuri mai mari.

Posibilitatea de a utiliza o marcă socială atrage atenție clienților asupra costurilor sociale diferite și asupra reinvestirii profitului în beneficiul tuturor membrilor.

O parte dintre statele membre ale UE dețin sisteme de recunoaștere a entităților de ES pe baza cărora se accesează diferite forme de suport financiar (pentru salarii, pentru spații, pentru materia primă sau pentru acoperirea unor costuri de producție). Păstrarea atestatului de ES obținut implică evaluare și monitorizare din partea autorităților competente. În România procesul acordării unui astfel de atestat a fost asemănat cu acreditarea în cazul furnizorilor publici și privați de servicii sociale.

Trecerea de la paradigma profitului obținut de către proprietar sau de acționar la utilizarea profitului în beneficiul tuturor membrilor entității de ES combină elemente ideologice ale politicii de stânga (socialismul) cu cele ideologice de dreapta (liberalismul) (Gavriliuță, 2011, pp. 49-50; Stănescu ș.a., 2012, p. 12; Asiminei, 2012, p. 11; Asiminei & Șoitu, 2014, pp. 13-5). Nu trebuie uitat rolul pe care investiția în capitalul social ca formă de empowerment individual al reprezentanților grupurilor vulnerabile contribuie la creșterea incluziunii active a acestora (Șoitu, 2013, pp. 10-9).

Reglementarea domeniului ES a fost perceput ca un pas firesc în vizibilitatea publică a angajării politice *vis-a-vis* de provocările arzătoare de ocupare ale populației atât din punct de vedere al creării de noi locuri de muncă cât și al menținerii celor existente.

Tradiție și continuitate a economiei sociale în România

Trecem în continuare în revistă patru argumente în favoarea tradiției seculare a ES în România și chiar a pionieratului la nivel european: atestarea funcționării entităților de ES, înființarea primelor structuri de reprezentare a ES la nivel național; adoptarea primelor reglementări privind entitățile de ES și implicarea organizațiilor românești de reprezentare al entităților de ES în procesul de organizare a unor structuri similare europene.

Din anul 1835 se fac referiri la funcționarea societății agronomice și manufacturiere cunoscută și sub numele de Falansterul de la Scăieni. Primele asociații de economie, credit și ajutor mutual au fost în Bistrița (1851), Brăila (1855), Rășinari (1867) și București 1870). Au urmat

primele acte normative referitoare la entități de ES: Proiectul pentru o casă de păstrare și împrumutare (1845), Codul de comerț (1887) în cazul societăților cooperative. Asociațiile și fundațiile au fost reglementate în 1921 iar cooperativele de invalizi și-au început activitatea în 1948 (MMFPS 2010a, p. 33; MFPSP 2010b, pp. 72-80).

Din punct de vedere al reprezentării intereselor profesionale a diferitelor branșe profesionale acoperite de entități de ES primele atestări datează de la mijlocul secolului al XIX-lea. Uniunea Națională a Societăților Cooperative Meșteșugărești (UCECOM) este membră fondatoare a Alianței Cooperatiste Internaționale înființată în 1895. Uniunea Națională a Cooperăției de Consum CENTROCOOP este membru cu drepturi depline în EUROCOOP Comunitatea Europeană a Cooperativelor de Consum înființată în 1957 și este membru fondator al EACB Asociația Europeană a Băncilor Cooperatiste (Daniele, 2010, pp. 15-25; MFPSP 2010b, p. 14; Monzon & Chaves, 2012, pp. 34-5; Stănescu, 2013c, pp. 24-5).

Ar fi fost de așteptat ca tradiția seculară a ES pe plaiuri mioritice să conducă spre o mai bună însușire a termenului de ES în rândul populației dar și în discursul politic și în dezbaterile publice. În zilele noastre, termenul de ES rămâne surprinzător de puțin cunoscut publicului larg (Asiminei, 2012a, pp. 29-31, 65; Stănescu, Luca & Rusu, 2012, pp. 19-20; Asiminei, 2013, pp. 29-35). În România ca și în alte țări post-comuniste se manifestă încă o reticență față de concepte specifice ES (Les & Jeliaskova, 2007, pp. 192-4). Astfel implicarea comunitară și voluntariatul sunt asociate cu munca patriotica iar societățile cooperative trezesc amintirea neplăcută a cooperativizării forțate. Cercetarea desfășurată în 2011 asupra entităților de ES din regiunile de dezvoltare București-Ilfov și Sud-Est a evidențiat dificultățile de dezvoltare și erodarea funcției sociale a societăților cooperativelor (Alexandrescu, 2011, pp. 174-5; Mihalache, 2011, pp. 192-5). Dintre entitățile de ES, casele de ajutor reciproc conduc în topul notorietății, fiind cele mai cunoscute de către populația din cele două regiuni de dezvoltare datorită răspunsului la problema insuficienței veniturilor (Ilie, 2011, pp. 159-164).

Dezbaterile organizate pe tema ES s-au desfășurat mai degrabă fără participarea publicului larg, deși acesta este (consum)actorul final al produselor și al serviciilor puse la dispoziție de entitățile ES.

O cercetare europeană comparativă privind nivelul de acceptare națională a conceptului de ES în state membre ale UE au permis identificarea a trei categorii de țări: cu un nivel ridicat de acceptare, un nivel moderat și cu un nivel redus sau necunoscut (Chaves & Monzon, 2007, pp. 36-7; Monzon & Avila, 2012, pp. 28-9).

În rândul celor șase state fondatoare constatăm scăderea nivelului de acceptare a ES în Italia în 2012 față de 2007. Dintre celelalte nouă „vechi” state membre ale UE observăm scăderea nivelului de acceptare a ES în Suedia și creșterea acceptării în Grecia. Nici unul dintre noile state membre din Europa Centrală și de Est nu a înregistrat un nivel ridicat de acceptare a ES.

Tabel 1. Nivelul de acceptare națională a economiei sociale pe tipuri de state membre în funcție de momentul aderării la Uniunea Europeană

Nivel de acceptare	Statele fondatoare UE		Alte „vechi” state membre		Noi state membre din Europa Centrală și de Est	
	2007	2012	2007	2012	2007	2012
Ridicat	FR, ES, IT	FR, ES	PT, IE, SW	PT, IE, EE		
Moderat	LU	LU, IT	DK, FI, UK, EE	DK, FI, UK, SW	CY, LT, MT, PL	CY, LT, MT, PL, BG
Redus / necunoscut	DE, NL	DE, NL	AT	AT	CZ, ET, HU, LT, SI	CZ, ET, HU, LT, SI, SK, RO, HR

Sursa: Chaves, Monzon 2007, p. 36-7; Monzon, Avila 2012, pp. 28-9; Stănescu 2013d, pp. 14-5

Datele disponibile pentru 2012 plasează România în țările cu nivel redus sau necunoscut similar Slovaciei, Croației și Bulgariei (pentru care de asemenea nu există date comparative în 2007 dar întră în analiză în 2012).

Sunt totuși identificabile premise care ar putea modifica această situație pe viitor. În cadrul proiectelor co-finanțate prin Fondul Social European (FSE) au fost derulate mai multe campanii de informare și conștientizare asupra ES, au fost organizate o serie de manifestări publice de tipul târgurilor de ES unde entitățile și-au expus produsele.

Organizarea schimburilor de bune practici atât în țară cât și în străinătate au reprezentat un bun prilej de învățare reciprocă prin evidențierea comparativă a elementelor de bună practică și prospectarea aplicabilității acestora într-un alt context. Dintre cele peste 100 de volume românești dedicate ES, majoritate au fost tipărite în cadrul proiectelor FSE implementate în ultimii ani (Stănescu, 2013, pp. 47-52; Stănescu, 2013e, pp. 41-3).

Au fost deja desfășurate programe de master în domeniul ES în cadrul universităților de profil din București, Timișoara, Oradea, Cluj-Napoca și Iași (Rebeleanu, 2013, pp. 167-170; Goian & Vasiliuță-Ștefănescu 2013, pp. 175-187; Stănescu, 2013d, p. 15). Unele dintre aceste mastere au oferit studenților oportunitatea efectuării unor stagii de pregătire și schimb de experiență în străinătate. Menținerea și consolidarea rezultatelor obținute după implementarea proiectelor FSE este o provocare care implică un răspuns conjugat din partea entităților civile, a mediului economic, a societății civile, a publicului (consum)actor de produse și servicii de ES dar și din partea reprezentanților administrației publice centrale și locale.

O parte dintre statele membre ale UE au reglementat separat întreprinderile sociale față de cele de inserție a lucrătorilor aparținând grupurilor vulnerabile (Koral, 2008, pp. 2-4; Fraçzak & Wygnański 2008, p. 20; Spear, 2008, pp. 29-36; MMFPS 2010a, pp. 75-6, pp. 81-7; Fundația Alături de Voi, 2011, pp. 12-4; Nicolăescu, Cace & Koumalatsou 2011, pp. 63-74; Chaves & Monzon 2012, pp. 32-3, 48; Strečanský & Stoláriková 2012, p. 95; Tomiță, 2012, pp. 143-152; Spear, 2013, p. 13, Stănescu, 2013d, pp. 17-19). Analizăm în continuare elementele comune organizându-le după forma preponderentă de organizare juridică. Nu ne-am propus în acest articol să evidențiem comparativ existența tuturor categoriilor mari de entități de ES din fiecare țară deși numărul unor astfel de studii este relativ redus. Subsumat scopului de analiză a celor trei proiecte legislative, ne-am axat prioritar asupra recunoașterii actorilor economici activi în ES sub o denumire generică dar și a acelor entități care își asumă angajarea grupurilor vulnerabile.

Cele mai frecvente forme generale de organizare a ES sunt cooperativele (COOP) și întreprinderile. COOP sociale sunt recunoscute în Belgia, în Luxemburg, în Italia (1991), în Polonia (2004) și în Grecia (2011). Variații ale COOP sociale sunt reprezentate de COOP de

solidaritate socială (Portugalia 1996), COOP sociale cu răspundere limitată (Grecia 1999), COOP de inițiativă socială (Spania 1999), COOP sociale municipale (Republica Cehă 2000) și societățile COOP de interes colectiv (Franța 2002).

Întreprinderile sociale sunt reglementate în Danemarca, în Austria, în Finlanda (2003), în Lituania (2004), în Italia (2005), în Slovacia (2008) și în Slovenia (2011). În Estonia se regăsesc întreprinderile iar în Spania întreprinderile de integrare și întreprinderile sociale de inserție (2007). În România funcționează unitățile protejate autoritate (2006).

Titlaturile unora dintre formele juridice de organizare a entităților de ES reflectă scopul social. Astfel, pe lângă cele menționate mai sus întâlnim organizații de utilitate publică (Austria și Irlanda), companiile populare (Estonia), asociații de beneficiu comun (Republica Cehă), centre de integrare socială (Polonia 2003), asociații de promovare socială (Italia), companie cu scop social și societate cu finalitate socială (Belgia 1996), societate de interes comunitar (Regatul Unit al Marii Britanii 2005). Alte forme de organizare a entităților de ES sunt: *bandClub* (Malta) și societățile nonprofit (Ungaria 2006).

3. Analiză comparativă a celor trei proiecte de lege a economiei sociale

În această secțiune prezentăm principalele elemente privind evoluția elaborării actualului proiect de lege al ES. Analiza de conținut ia în considerare trei schițe legislative elaborate succesiv începând cu ianuarie 2010 până în septembrie 2012. Prezentarea comparativă nu înseamnă că ne asumăm faptul că cele trei propuneri de acte normative au izvorât unele din altele deși acest lucru ar fi fost cel puțin firesc și dezirabil atât din punct de vedere conceptual cât și din perspectiva celor trei procese de consultare al actorilor ES și al celor interesați de problemă.

Primul proiect de lege a ES fost elaborat în cadrul proiectului „Economia socială - model inovator pentru promovarea incluziunii active a persoanelor defavorizate” implementat de MMFPS în calitate de beneficiar principal într-un proiect cofinanțat prin FSE în perioada 2009-2011. În vederea acestui demers au fost organizate grupuri de lucru în cadrul cărora au fost invitați spre consultare reprezentanți ai entităților

de ES, ai societății civile, ai mediului academic și universitar, experți din domeniul economic și sociale dar și alte persoane interesate. Proiectul de act normativ a fost prezentat public în conferința de închidere a proiectului organizată în luna septembrie 2013. Proiectul nu a fost asumat de MMFPS în forma prezentată public deși era susținut de reprezentanții tuturor actorilor implicați.

În luna decembrie 2011 un proiect de lege a ES a fost lansat în dezbateră publică pe pagina de Internet a MMFPS. Principalele critici adresate celui de al doilea proiect au fost lipsa continuității față de versiunea din septembrie 2011 și confundarea ES cu inserția pe piața muncii a grupurilor vulnerabile. La acel moment nu a fost organizată o dezbateră publică pe marginea proiectului de lege dar au fost primite și procesate comentariile tuturor celor interesați.

La o distanță de aproape un an, în septembrie 2012 actualul MMFPSPV a lansat un alt proiect de lege a ES. Acesta a reprezentat practic a treia inițiativă de reglementare a domeniului ES dar și doua inițiativă din punct de vedere al asumării publice a responsabilității din partea MMFPSPV. Două dezbateri publice au fost organizate cu acel prilej de către MMFPSPV. Totuși, forma consolidată în urma procesării comentariilor nu a fost făcută publică pe pagina de Internet a MMFPSPV.

Pe parcursul articolului ne vom referi la cele trei propuneri de lege a ES drept propunerea 1 (septembrie 2011), propunerea 2 (decembrie 2011) și propunerea 3 (septembrie 2012). Prima propunere s-a numit *Lege cadru privind economia socială*, cea de a doua și a treia se numesc *Lege privind economia socială*. Nu a fost întocmită separat o expunere de motive pentru prima propunere de lege dar a fost integrată în justificarea necesității diverselor articole. Expunerea de motive pentru ultimele două propuneri este neschimbată și cuprinde opt secțiuni³ (MMFPS 2011a, MMFPS 2011b; MMFPS 2011V; MMFPSPV 2012a; MMFPSPV 2012b).

³ Secțiunea 1. Titul proiectului de act normativ, 2. Motivul emiterii actului normativ, 3. Impactul socio-economic al proiectului de act normativ, 4. Impactul financiar asupra bugetului general consolidat, atât pe termen scurt, pentru anul curent, cât și pe termen lung (pe 5 ani), 5. Efectele proiectului de act normativ asupra legislației în vigoare, 6. Consultări efectuate în vederea elaborării proiectului de act normativ, 7. Activități de informare publică privind elaborarea și implementarea proiectului de act normativ și 8. Măsuri de implementare

După cum se poate vedea în tabelul 2, dimensiunile propunerilor s-au modificat:

- o notă și cinci capitole cuprinzând 16 articole în prima propunere,
- nouă capitole cuprinzând 48 de articole în a doua propunere,
- șapte capitole cuprinzând 37 de articole în a treia propunere.

Cele trei propuneri includ patru capitole comune și un capitol preluat. Rămân constante: cap I Dispoziții generale, cap II dedicat entităților de ES, cap. IV despre instituțiile responsabile și capitolul de dispoziții finale. Entitățile de ES sunt nuanțate de la întreprinderile de ES, la întreprinderile sociale și întreprindere de inserție socială. Ultima propunere conține un capitol distinct Întreprinderea de inserție socială. Cadrul instituțional pornește de la camerele teritoriale de ES la Comisia Națională pentru ES și la organizare instituțională cu detalierea într-o secțiune a compartimentului pentru ES. Cap II din prima propunere Mecanisme de sprijin și încurajarea a dezvoltării ES este preluat în cap. VI din a doua versiune dar accentul se mută pe întreprinderile sociale. În a treia propunere este „topit” în secțiunea a treia a celui de al treilea capitol dar se referă doar la întreprinderile de inserție socială.

Tabel 2. Analiză comparativă a structurii celor trei propuneri de lege a economiei sociale

	Prima propunere	A doua propunere	A treia propunere
	Notă		
Cap. I	Dispoziții generale Art. 1-3	Dispoziții generale Art. 1-6	Dispoziții generale Art. 1-7
Cap. II	Întreprinderile de economie socială Art. 4	Întreprinderile sociale Art. 7-10	Întreprinderea socială Art. 8-10
Cap. III	Mecanisme de sprijinire și încurajare a dezvoltării economiei sociale Art. 5-10	Marca socială Art. 11-14	Întreprinderea de inserție socială Art. 11-12
			Inserție socială Art. 13-15
			Finanțarea întreprinderilor de inserție socială și mecanismele de sprijinire și încurajare a acestora Art. 16-23
Cap. IV	Camerele teritoriale de economie socială Art. 11-13	Comisia Națională pentru Economie Socială Art. 15-20	Secțiunea 1 Compartimentul pentru economie socială Art. 24-26 Secțiunea a 2-a Registrul unic de evidență al întreprinderilor sociale Art. 27-29

	Prima propunere	A doua propunere	A treia propunere
Cap. V	Dispoziții finale Art. 14-16	Registrul electronic al întreprinderilor sociale Art. 21-22	Sancțiuni Art. 30-35
Cap. VI		Mecanisme de sprijinire și încurajare a întreprinderilor sociale Art. 23-32	Dispoziții finale Art. 36-37
Cap. VII		Finanțarea întreprinderilor sociale Art. 33-Art. 34	
Cap. VIII		Sancțiuni Art. 35-42	
Cap. IX		Dispoziții finale Art. 43-44	

Sursa: Cele trei proiecte de lege ale economiei sociale

Analizăm în continuare modul în care cele trei propuneri reflectă conceptul de ES, entitățile de ES, formele de recunoaștere și mecanismele de sprijinire.

Conceptul de ES este descris în prima propunere și îi sunt enumerate principiile. În ultimele două propuneri ES este definită și sunt enumerate obiectivele. A doua propunere reduce ES la angajarea grupurilor vulnerabile (art. 2). Salutăm preluarea în a treia propunere legislativă a unei definiții a ES fundamentată științific în cadrul unui raport de cercetare (Stănescu ș.a., 2011, p. 13, MMFPSPV 2012a art. 2 (1)).

Prima propunere de lege a ES clasifică entitățile de ES în întreprindere de ES, întreprindere de inserție socio-economică (30% angajați din grupurile vulnerabile) și întreprindere socială „care desfășoară activități economice și sociale, dar care respectă numai o parte dintre condițiile prevăzute la art. 3 alineatul (1) și care nu face parte din economia socială” (art. MMFPS 2011a, art. 2).

A doua propunere reia conceptul de întreprindere de ES dar în sensul de întreprindere de inserție socială pentru că îi impune reinvestirea a minim 60 de procente din profit și cel puțin 40 de procente lucrători vulnerabili (MMFPS 2011b, art. 6 (1) e, art. 9 e,f). O astfel de eroare conceptuală ar fi condus la recunoașterea în România strict a unităților protejate autorizate ca fiind actori ai ES. Toate celelalte entități de ES (case de ajutor reciproc ale salariaților și ale pensionarilor, cooperative de credit, societăți cooperative de gradul 1, organizații neguvernamentale) ar fi fost excluse tocmai din legea care ar fi trebuit să le recunoască contribuția economică și socială și să le susțină dezvoltarea.

A treia propunere reia sintagma de întreprindere socială (dar nu în sensul primei propuneri ci în sensul de entitate de ES) și lansează termenul de întreprindere de inserție socială cu 30 de procente lucrători vulnerabili și reinvestirea a minim 50 de procente „pentru crearea de noi locuri de muncă” (MMFPSPV 2012a, art. 5 (1)). Accentul se mută de la sensul internațional de acompaniere profesională a lucrătorilor vulnerabili la o trasare clară a utilizării profitului în dezacord cu libertatea de utilizare în beneficiul general al membrilor existenți. Observăm totodată contradicția dintre această precizare și ideea

reinvestiții profitului „pentru dezvoltarea întreprinderii de ES” (MMFPS 2011b, art. 7 e; MMFPSPV 2012a art. 11b).

Salutăm fundamentarea științifică a utilizării clasificării entităților de ES în cele trei propuneri legislative (MMFPS 2010, pp. , MMFPS 2011a, art. 4, MMFPS 2011b art. 8 (2), MMFPSPV 2012a art. 8). Remarcăm reducerea „orice alte categorii de persoane juridice care respectă, conform actelor legale de înființare și organizare, definiția și principiile prevăzute în prezenta lege” (MMFPS 2011a, art. 4 e; MMFPS 2011b, art 8 (2) f) la „orice alte categorii de persoane juridice” (MMFPSPV 2012a, art. 8 f). Preluarea este eronată conceptual pentru că nu orice agent economic poate accesa mecanismele de sprijin destinate ES.

Enumerarea grupurilor vulnerabile în ultimele două propuneri legislative este surprinzătoare. Un astfel de demers și-ar fi găsit mai bine locul într-o lege a asistenței sociale. În plus, solicitarea unor acte doveditoare pentru unele dintre aceste categorii⁴ (MMFPS 2012b, art. 6, (2-6); MMFPSPV, 2012a art. 5) și obligativitatea administrațiilor publice locale de a atesta prin anchetă publică în maxim zece zile ridică serioase semne de întrebare.

Marca socială apare în ultimele două propuneri legislative. Sensul de marcă din a doua propunere devine în a treia atestat în domeniul ES acordat pe durată nedeterminată. Ultima propunere păstrează elementele mărcii sociale (pentru trei ani, cu un element specific de identitate vizuală) dar o dedică certificării exclusive a întreprinderilor de inserție socială. Se denaturează astfel sensul internațional de marcă socială acordat entităților de ES indiferent de angajarea grupurilor vulnerabile.

Mecanismele de sprijin și încurajare a dezvoltării ES sunt descrise în prima propunere cu referire la entitățile de ES. Orientarea lor exclusivă asupra întreprinderilor sociale de inserție în ultimele două propuneri nu conduce la sprijinirea declarată a întregului domeniu al ES. În rândul sancțiunilor din ultimele două propuneri legislative sesizăm amendarea serviciilor publice de asistență socială în caz de neefectuare a

⁴ Persoane de etnie romă, victime ale violenței în familie; persoane afectate de boli care le influențează viața profesională și socială (cum sunt persoanele infectate cu HIV/SIDA, persoane bolnave de cancer etc.); victime ale traficului de persoane; persoane afectate de boli ocupaționale.

anchetei sociale în zece zile în lipsa consultării acestora asupra intervalului de timp și în imposibilitatea de a atesta vulnerabilitatea pentru unele categorii.

Este salutară inițiativa promovării ES print-o lună special dedicată (MMFPS 2011b, art. 34; MMFPSPV 2012a, art. 23). Sesizăm fixarea axesteia pe parcursul lunii mai fără lipsa consultării reprezentanților ES din România. Din 1922 sectorul cooperativ își sărbătorește ziua internațională în prima sâmbătă din luna iulie. Din 1922 Adunarea Generală a Națiunilor Unite a proclamat-o ca Ziua Internațională a Cooperăției. Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor sărbătoresc tradițional data de 1 octombrie, Ziua internațională a vârstnicului. Sancționarea cu amendă contravențională în cazul neorganizării unor evenimente cu acel prilej (MMFPS 2011b art. 37) este surprinzătoare dar nu mai apare în ultimul proiect de lege a ES.

4. Scenarii pentru dezvoltarea economiei sociale în România

Decizia privind adoptarea unei legi a ES are impact financiar, legal, instituțional și social. Două scenarii au fost propuse în acest sens „subsumate asumării unei viziuni strategice asupra economiei sociale din partea factorilor decidenți” (Stănescu ș.a., 2013, p. 10). Scenariile țin cont de impactul pe cele patru planuri dar și de opțiunea pentru susținerea angajării grupurilor vulnerabile în cadrul entităților de ES (Stănescu, Asiminei, & Vîrjan 2013, pp. 36-40; Asiminei & Șoitu 2014, pp. 13-14).

Primul scenariu denumit în tabelul 3 scenariul 1 „întreprinderi sociale” pleacă de la premiza abordării entităților de ES în mod unitar fără a face deosebire în cazul celor care își asumă angajarea unor reprezentanți ai grupurilor vulnerabile. Principala limită a unui astfel de scenariu constă în faptul că nu contribuie la ameliorarea angajării grupurilor vulnerabile. Principalul avantaj ar consta în faptul adoptarea lui că nu presupune multe modificări. Conform actelor normative în vigoare, entitățile de ES din România nu sunt obligate să angajeze astfel de lucrători. Aceasta a fost de altfel și principala critică adresată celui de al doilea proiect de lege din partea reprezentanților societăților cooperative de gradul I, din partea cooperativelor de credit, a caselor de ajutor reciproc atât ale salariaților cât și ale pensionarilor.

Cel de al doilea scenariu implică asumarea diferenței dintre entitățile de ES în general și cele care își asumă angajarea unor grupuri vulnerabile. Principalul avantaj al asumării unui astfel de scenariu constă în faptul că răspunde principiilor recunoscute internațional pentru ES și

direcțiilor dezvoltate în alte state europene. Principalul obstacol este reprezentat de nivelul scăzut de informare și conștientizare asupra ES ceea ce conduce la neînțelegerea modificărilor implicate de către actorii decizionali implicați. Pe de altă parte, reducerea celui de al doilea scenariu la susținerea exclusivă a entităților de ES care susțin angajarea grupurilor vulnerabile denaturează sensul ES și nu acoperă toate tipurile de entități funcționabile în România.

Tabel 3. Scenarii pentru dezvoltarea economiei sociale în România

Cadrul	Domeniul	Scenariul 1	Scenariul 2
		Întreprinderi sociale	2.1. Întreprinderi sociale 2.2. Întreprinderi sociale de inserție
Financiar	Surse de finanțare din sistemul bancar pentru dezvoltarea ES	Informarea întreprinderilor sociale asupra surselor de finanțare din sistemul bancar pentru dezvoltarea ES	
		Informarea și conștientizarea băncilor asupra rolului pe care îl pot juca în susținerea ES din România	
		Menționarea explicită a întreprinderilor sociale în rândul solicitanților eligibili	
		Cointeresarea băncilor în adaptarea programelor internaționale în vederea dezvoltarea ES din România	
		Menționarea întreprinderilor sociale în rândul solicitanților eligibili	
		Menționarea întreprinderilor sociale de inserție în rândul solicitanților eligibili	
		Asistență tehnică pentru solicitanții eligibili la elaborarea cererilor de finanțare	
		Asistență tehnică pentru o perioadă de 1-3 ani acordată întreprinderilor sociale finanțate	
		Atragerea și promovarea băncilor de finanțare etică și solidară	
		Programe de finanțare pentru întreprinderi sociale	
		Programe de finanțare pentru întreprinderi sociale de inserție	
		Informarea întreprinderilor sociale asupra programelor europene pentru dezvoltarea ES	
		Menționarea întreprinderilor sociale în cadrul solicitanților eligibili	
		Menționarea întreprinderilor sociale în rândul solicitanților eligibili	
		Menționarea întreprinderilor sociale de inserție în rândul solicitanților eligibili	
		Asistență tehnică pentru solicitanții eligibili la elaborarea cererilor de finanțare	

		Adoptarea legii ES
	Reglementarea domeniului ES	Facilități fiscale pentru întreprinderi sociale Facilități fiscale pentru întreprinderi sociale de inserție
Legal	Reglementarea funcționării entităților de ES	Evaluarea eficienței reglementărilor de funcționare a întreprinderilor sociale din România
		Evaluarea eficienței reglementărilor de sprijinire a angajării grupurilor vulnerabile
		Reglementarea întreprinderilor sociale
		Reglementarea întreprinderilor sociale de inserție
		Mecanisme de susținere inclusiv financiară
		Mecanisme de susținere complementare dar nu exclusive
		Elaborarea unui sistem de indicatori statistici pentru monitorizarea și evaluarea performanțelor întreprinderilor sociale
Instituțional	Construcție instituțională	Elaborarea unei strategii naționale de dezvoltare a ES
		Asumarea responsabilității instituționale exclusive sau partajate pentru dezvoltarea ES în România
	Cooperarea entităților de ES cu autoritățile locale	Elaborarea unor planuri locale de dezvoltare a ES
Social	Nivel de acceptare și conștientizare	Gestionarea resurselor locale pentru susținerea întreprinderilor sociale în folosul comunității
		Informarea și educarea cetățenilor cu privire la ES
	Implicarea cetățenilor	Stimularea comportamentului financiar responsabil social
	Promovarea programelor de voluntariat	Adoptarea unor mecanisme financiare de stimulare a implicării cetățenilor

Sursa: Stănescu, Asiminei, Vîrjan 2013, p. 37

5. Concluzii

România are o tradiție seculară în domeniul ES. Primele entități de ES (Falansterul de la Scăieni), primele structuri naționale de reprezentare a intereselor ES dar și primele reglementări ale formelor de manifestare ale ES datează din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Cele trei documente analizate în cadrul articolului nu pot fi considerate trei versiuni succesive ale aceluiași proiect legislativ deși acoperă același domeniu de interes normativ. Diferențele conceptuale dintre cele trei propuneri legislative evidențiate în cadrul articolului susțin ideea respectării unui „schelet” comun de elemente dar nu și a unei filosofii comune, a unei viziuni strategice. Acest ultim aspect este susținut de cel puțin două argumente.

- lipsa în documentele actuale de politică publică a unei asumări strategice clare privind rolul întreprinderilor sociale ca entități generale de ES *versus* cele care sunt orientate prioritar asupra angajării persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile.
- inițierea și asumarea actului normativ de către MMFPSPV.

Lipsa unei astfel de viziuni programatice conduce logic la asumția nesusținerii întreprinderilor sociale de inserție. În caz contrar, asumarea politică publică s-ar reflecta în documente specifice de politică publică (nu neapărat sub forma unui proiect de lege a cărui adoptare nu este totuși exclusă) dublate de acordul pentru design-ul instituțional oportun unei astfel de funcționări și de alocarea bugetară necesară susținerii activităților de ES (indiferent de decizia privind inserția profesională a grupurilor vulnerabile).

Practica actuală din nouă⁵ state membre ale UE evidențiază asumarea instituțională fie de către ministerele de resort din domeniul social, fie de către cel din domeniul economic sau de către o structură (inter)ministerială (MMFPS 2010a, p. 75). Susținem asumarea în România a unei astfel de responsabilități de către unul dintre cei doi actori instituționali menționați. Gradul de recunoaștere la nivel european a ES ar fi putut să fie la un alt nivel astăzi dacă în nu s-ar fi desființat în

⁵ Austria, Belgia, Franța, Germania, Irlanda, Italia, Luxemburg, Spania și Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord

anul 2000 Departamentul pentru Economie Socială. Responsabilitățile departamentului înființat în 1989 în cadrul Comisiei Europene au fost realocate între Directoratul General Întreprinderi și Industrie și Directoratul General Ocuparea Forței de Muncă și Egalitate de Șanse (MMFPS 2010a, p. 21). Practic, în acel moment structurile de reprezentare a ES la nivel european (în special proaspăt constituita *Social Economy Europe*) au pierdut un interlocutor instituțional important. Nu ne-am propus în această lucrare să evaluăm impactul acestei decizii europene dar poate reprezenta o viitoare direcție de studiu.

Revenind la România, cooperarea dintre cei doi actorii instituționali centrali cu responsabilități în domeniul social și în cel economic reprezintă o condiție esențială în lipsa căreia sunt previzibile o serie de disfuncționalități de funcționare atât pe plan ideologic cât și financiar dar și de reprezentare instituțională. Considerăm că această cooperare este departe de a funcționa azi la parametrii optimi. O primă recomandare în acest sens este împărtășirea unei viziuni politice comune asupra ES atât din punct de vedere economic cât și social.

Accentul pus de MMFSPV pe reglementarea în cadrul legii ES a angajării grupurilor vulnerabile pe piața muncii impune asumarea cât mai rapidă a unor prime măsuri printre cele mai rapide par a fi cele de susținere financiară. Acestea sunt percepute de actorii economici drept măsuri favorizante incompatibile cu funcționarea pieței libere concurențiale. A fost lansată și ipoteza de lucru conform căreia subiectul angajării grupurilor vulnerabile s-ar plasa exclusiv sub auspiciile actualelor măsuri de angajare promovate de MMFSPV prin intermediul Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă.

Comentariile Consiliului Concurenței față de proiectele de lege sunt susținute de neasumarea în România a unei viziuni politice strategice asupra susținerii angajării grupurilor vulnerabile în cadrul entităților de ES (Consiliul Concurenței 2012). Soluționarea politică a acestui aspect ar conduce la schimbarea actualului punct de vedere. Îndeplinirea unui astfel de deziderat de armonizare față de direcțiile dezvoltate în alte state membre, în special în UE-15 este îngreunată de nivelul scăzut de informare și de (re)cunoaștere a ES în România

O serie de întrebări ar apărea în mod firesc: ce instituție este reprezentativă la nivel județean? Cine ar fi responsabil pentru distribuția

financiară? MMPSPV prezintă avantajul reprezentării teritoriale în fiecare județ dar apanajul social specific activității nu corespunde tuturor tipurilor de entități de ES. Pe de altă parte, actualul Departament pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii. Mediu de Afaceri și Turism subordonat actualului Minister al Economiei, Comerțului și Turismului are oficii teritoriale doar în opt orașe reședințe de județ, ultimele fiind deschise la Craiova și la Ploiești.

Analiza comparativă a celor trei proiecte de lege evidențiază preluarea progresivă a capitolelor de la o versiune la alta și reorganizarea lor. Singurul element distinctiv între cele trei schițe este capitolul III din ultima versiune Întreprinderea de inserție socială, secțiunea I Definierea întreprinderii de inserție socială. Sunt preluate atât ideea mecanismelor de sprijinire și de încurajare din primele propuneri cât și ideea de marcă socială dar accentul se mută exclusiv spre un anumit tip de entități de ES și anume cele care angajează grupuri vulnerabile. Ultimul proiect de lege a ES reflectă cunoașterea entităților de ES și a domeniului ES . Totuși, orientarea mecanismelor de recunoaștere și mai ales a celor de susținere financiară exclusiv către întreprinderile sociale de inserție este contrar obiectului declarat în primul articol de a promova ES. În plus, susținerea entităților de ES nu se poate rezuma doar la modificări ale cadrului legislativ ci presupune corelarea cu impactul pe plan financiar, social și instituțional. Asumarea unei viziuni strategice asupra susținerii tuturor entităților de ES pe baza acestor elemente poate conduce la deblocarea situației actuale și va contribui la dezvoltarea ES, deziderat care ne aliniază direcțiilor de politică publică promovate în alte state membre ale UE.

Bibliografie

1. Alexandrescu, F. (2011). Funcția socială a sectorului cooperatist din regiunile de dezvoltare București-Ilfov și Sud-Est. În Stănescu, S. M., Cace, S., Alexandrescu, F. (coordonatori), *Între oportunități și riscuri: oferta de economie socială în regiunile de dezvoltare București Ilfov și Sud Est*, Editura Expert, București.
2. Arpinte, D., Cace, S., & Cojocaru, Ș. (2010). Social economy in

Romania. Preliminary approach . *Revista de Cercetare și Interenție Socială*, vol. 31, pp. 64-79.

3. Asiminei, R. (2012a). Cadrul social cu impact asupra economiei sociale în Stănescu, S. M. (coordonator), Asiminei, R., Vîrjan, D. (2013). *Raport de recomandări al economiei sociale. România 2013*. Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare România, București.

4. Asiminei, R. (2012b). Economia socială-delimitări conceptuale. *Revista de Economie Socială* nr. 1/2012, vol. II, Editura Hamangiu, Iași, pp. 3-21.

5. Asiminei, R., (2013). Cadrul social cu impact asupra economiei sociale. În Stănescu, S. M. (coordonator), Asiminei, R., Vîrjan, D. 2013. *Raport de recomandări al economiei sociale. România 2013*. Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare România, București.

6. Asiminei, R., Șoitu, C. T., (2014). Economia socială: o paradigmă în schimbare. *Revista de Economie Socială*, nr. 1/2014, vol. IV, pp. 3-16.

7. Beaud, M. și Dostaler, G. (2000). *Gândirea economică de după Keynes*. Eurosong & Book, București.

8. Cace, S., Stănescu, S. M. (2013). *Role of the Social Economy to Increase Social Inclusion*, în *Procedia – Social and Behavioral Sciences. Logos Universality Mentality Education Novelty, Volume 92*, LUMEN 2013, Iasi, Romania, 10–13 April 2013, pp. 117-121.

9. Chaves, R.; Monzón, J. L. (2007). The Social Economy in the European Union, Centre Internatonal de Recherches et d'Informaton sur l'économie publique, sociale et coopératve, *The European Economic and Social Committee*.

10. Consiliul Concurenței, (2012). Aviz referitor la proiectul Legii privind economia socială.

http://www.consiliulconcurentei.ro/uploads/docs/items/id8201/aviz_publicare_site.pdf

11. Constantinescu, Ș. (2012). *Atlasul Economiei Sociale România 2012*. Institutul de Economie Socială, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile.

12. Fraçzak, P.; Wygnański, J. (2008). *The Polish Model of the Social Economy: Recommendations for Growth – an invitation for discussion*, Foundation for Social and Economic Initiatives, Warsaw, Poland.
13. Fundația Alături de Voi (2011). *Politici, practici și tendințe în Economia Socială în România și Uniunea Europeană în ansamblu*.
14. Gavriluță, C. (2011), Mentalitate și construcție ideologică în economia socială, în *Revista de Economie Socială*, nr. 1/ 2011, vol. 1, Editura Hamangiu, Iași, pp. 49-61.
15. Goian, C.; Vasiliuța-Ștefănescu, M. (2013). Profesionalizarea prin intermediul Masteratului în Economie Socială – dimensiune a parteneriatului între comunități, mediul de afaceri și cel educațional universitar. *Revista de Economie Socială*, nr. 5/2013., vol. III, pp. 175-187.
16. Ilie, S., (2011), Economia socială - resursă pentru nevoile sociale. În Căce, S., Alexandrescu, F. (coordonatori), *Între oportunități și riscuri: oferta de economie socială în regiunile de dezvoltare București Ilfov și Sud Est*, Editura Expert, București.
17. Lazăr, F., (2010). *Introducere în politici sociale comparate Analiza sistemelor de asistență socială*, Polirom, Iași.
18. Les, E., Jeliaskova, M. (2007), "The social economy in Central East and South East Europe" în OECD, *Social economy: building inclusive economie*, pp. 190-191.
19. Mărginean, I. (1994). *Politica socială și economia de piață*, Centrul de Informare și Documentare Economică, Academia Română, Analele Institutului Național de Cercetări Economice, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, București.
20. Mihalache, F. (2011), Nivelul de dezvoltare al societăților cooperative din regiunile de dezvoltare București-Ilfov și Sud-Est. În Stănescu, S. M., Căce, S., Alexandrescu, F. (coordonatori), *Între oportunități și riscuri: oferta de economie socială în regiunile de dezvoltare București Ilfov și Sud Est*, Editura Expert, București.
21. MMFPS (2010a). *Raportul de cercetare privind economia socială în România din perspectivă europeană comparată*, București.
22. MMFPS (2010b). *Anexele raportului de cercetare privind economia socială în România din perspectivă europeană comparată*, București.

23. MMFPS (2011a), Lege cadru privind economia socială.
24. MMFPS (2011b), Lege privind economia socială.
25. MMFPS (2011c), Expunere de motive, Lege privind economia socială.
26. MMFPSPV (2012a), Lege privind economia socială.
27. MMFPSPV (2012b), Expunere de motive, Legea privind economia social.
28. Monzon Campos, J. L.; Avila, R. C. (2012). *The social economy in the European Union*, International Centre of Research and Information on the Public, Social and Cooperative Economy, European Economic and Social Committee.
29. Nicolăescu, V.; Cace, S., & Koumalatsou, E. (2011). *Economia socială - analiză comparativă în opt state membre ale Uniunii Europene*, Editura Expert, București.
30. Koral, J. (2008). Social Integration Centres. În Gosk, I.; Klaus, M.; Sienicka, A. (coordonatori) *Social Economy Enterprises – a practical guide for employment counsellors*, Foundation for Social and Economic Initiatives, Warsaw.
31. Rebeleanu, A. (2013), Masterul de Asistență Socială și Economie Socială. *Revista de Economie Socială*, nr. 5/2013., vol. III, pp. 167-170.
32. Samuelson, A.; Nordhaus, W. D. (1985). *Economics*, ediția a XII-a, Editura York Graphic Services, SUA.
33. Spear, R. (2008). *The social economy from the perspective of active inclusion: employment opportunities for people far from the labour market, peer review in social protection and social inclusion*, European Commission, DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, www.peer-review-social-inclusion.eu
34. Spear, R. (2013). *L'Economie sociale - préparer le terrain pour des réponses innovantes face aux défis actuels*, Commission Européenne, Direction Générale de l'Emploi, des Affaires Sociales et de l'Inclusion <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1024&langId=en>
35. Stănescu, S. M., Luca, C., & Rusu. O. (2012). Reglementări cu impact comunitar și național asupra domeniului economiei sociale. *Revista de Economie Socială*, nr. 2/2012, vol II, 3-23.

36. Stănescu, S. M. (2013a). *Statul bunăstării între supraviețuire, reformă și integrare europeană*, Editura Pro Universitaria, București.
37. Stănescu, S. M., (2013b). Innovative employment in social economy: busting social entrepreneurship versus regulating social insertion enterprises. *Revista de cercetare și intervenție socială*, vol. 43, pp. 142-154.
38. Stănescu, S. M. (2013c), Construcție instituțională cu impact asupra economiei sociale în Stănescu, S. M. (coordonator), Asiminei, R., Vîrjan, D. (2013). *Raport de recomandări al economiei sociale. România 2013*. Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare România, București.
39. Stănescu, S. M. (2013d), Cadrul legal cu impact asupra economiei sociale. În Stănescu, S. M. (coordonator), Asiminei, R., Vîrjan, D. (2013). *Raport de recomandări al economiei sociale. România 2013*. Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare România, București.
40. Stănescu, S. M. (2013e). Cercetarea economiei sociale din România. *Revista de Economie Socială*, nr. 4/2013, vol. III, pp. 40-60.
41. Stănescu, S. M., Asiminei, R., & Vîrjan, D. (2013). Scenarii și recomandări pentru dezvoltarea economiei sociale în Stănescu, S. M. (coordonator), Asiminei, R., Vîrjan, D. *Raport de recomandări al economiei sociale. România 2013*. Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare România, București.
42. Stănescu, S. M.; Cace, S., & Nemțanu, M. (2014). Institutional resilience of social economy entities: rethinking social profit în Romania. În Ionescu, Ș.; Tomiță, M.; Cace, S. (eds.) *The Second World Congress on Resilience From Person to Society*, Medimond, International Proceedings, pp. 285-288.
43. Stănescu, S. M. (coordonator)(2012). *Profit pentru oameni – raport de deschidere în cadrul proiectului Modelul Economiei Sociale în România*, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, România, București.
44. Stănescu, S. M. (coordonator)(2013). *Raport de recomandări al economiei sociale. România 2013*. Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare România, București.
45. Strečanský, B. & Stoláriková, K. (2012). Social Economy and Social enterprises in Slovakia. *Civil Szemle* nr. 4

http://www.cpf.sk/files/files/Pages%20from%20CivSzle_2012_4_web.pdf

46. Şoitu, D. T., (2013). Investiția socială: dincolo de vulnerabilitate prin *empowerment*. *Revista de Economie Socială*, nr. 4/2013, vol. III, pp. 3-20.
47. Tomiță, M. (2012). Integrarea în muncă a consumatorilor de droguri, în Buzducea, D. (coordonator). *Economia socială a grupurilor vulnerabile*, Polirom, Iași.
48. Vasiliuță-Ştefănescu, M. (editor) (2012). Socio-Economical Regional Bases of European Integration, volumul *Discovering current research trends in sociological doctoral and postdoctoral studies*, Timișoara: Brumar.
49. Vîrjan, D. (2005). *Economie și politici sociale*, Editura Academiei de Studii Economice, București.
50. Zamfir, C. (editor) (2001). *Poverty in Romania: causes, anti-poverty policies, recommendations for action*, United Nations Development Programme, Bucharest.

Note

Contribuția Simonei Maria Stănescu este elaborată și publicată sub auspiciile Institutului de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română ca parte din proiectul co-finanțat de UE prin Programului Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 în cadrul proiectului Pluri și interdisciplinaritate în programe doctorale și postdoctorale Cod Proiect POSDRU/159/1.5/S/141086

The work of Mirela NEMTANU is cofinanced from the European Social Fund through Sectoral Operational Programme Human Resources Development 2007-2013, project number POSDRU/159/1.5/S/134197 „Performance and excellence in doctoral and postdoctoral research in Romanian economics science domain”.